

Нешка Робева: Червените връзки бяха като кръв по детските лица

Заради Комитета за защита на Русе неизвестни пребиват Велислава Дърева

Гергана ДИМИТРОВА

Драматичните събития отпреди двете десетилетия доведоха отново в крайдунавския град две от участничките в Комитета за защита на Русе срещу хлорните обгазявания. Журналистката Велислава Дърева и треньорката Нешка Робева, която е русенка, се върнаха назад във времето, за да се огледат откъде са тръгнали и докъде са стигнали процесите на съвременното гражданско общество. Факт е, че то се ражда именно в Русе, по време на онази паметна първа демонстрация на 28 септември 1987 г.

"Обществената памет е къса, а човешката памет е избирателна. Твърде малко хора си спомнят и се интересуват от събитията преди 20 години, когато русенските жени направиха първата демонстрация след 9 септември 1944 г. в защита на правото си да дишат свободно.

Тази демонстрация е натикана някъде в ъгъла

на обществената памет. Много хора не искат да си спомнят, защото не са участвали, нямало ги е, не са имали куража на русенските си майки и бащи, които ни накараха, нас, българските интелектуалци, да тръгнем след тях", сподели Велислава Дърева.

Тогава властите възприемат случилото се като

нещо опасно, като вражеска дейност и заплаха, без изобщо да си дават сметка, че става дума за гражданска позиция, казват участничките в събитията. "Сега това е всекидневие, всеки може да излезе да направи своя протест. Но има една парадоксална разлика. Тогава, когато нямаше гласност и правихме тези демонстрации, имаше особен вид чувателност от страна на властта - колкото да ни уволни, да започне да ни влачи по Държавна сигурност и разпити. Сега има гласност, но не съм сигурна дали има чувателност - поне едното ухо на властта със сигурност е затъкнато и тя не иска да чуе, или чува само това, което ѝ харесва. Това е разликата в тези изминали 20 години", смята Велислава Дърева.

Тя се включва в защита на Русе, защото **сама се убеждава в ужаса, който е обгърнал града.**

При едно свое идване тук журналистката буквално се задушава, тъй като е силно алергична. Като член на Клуба на младите филмови дейци тя разговаря с режисьора Юрий Жиров, който ѝ споменава намерението си да направи нещо за проблема на Русе.

Членовете на клуба, подкрепени от Желю Желев и Георги Мишев, решават да организират прожекцията на филма "Дишай" в Дома

на киното. Творците спонтанно стигат и до идеята да се създаде Комитет за защита на Русе, която е подкрепена от всички творчески съюзи на интелектуалци и учени. Те застават зад екодемонстрациите на жителите на крайдунавския град.

"Хората, които днес са на 20 години, изобщо не могат да си представят какво означава

в една тоталитарна държава един град да се вдигне, за да защитава себе си и

своите деца, и всички български интелектуалци да участват в спасяването на един град. Тогава ние изобщо не сме мислили за последиците - едва сега виждаме разликите. Тогава смятахме, че това е най-нормалното нещо, което трябва да направи един интелектуалец, най-почтено поведение. Всичко останало би било непотечно и безотговорно. И затова сме го направили", категорична е Велислава Дърева.

Снимка: Красимир СТОЯНОВ

Нешка Робева си спомня вълнението на хората по време на прожекцията на "Дишай". Залата е препълнена, има сълзи в очите, особено при гледката на учениците, които получават червените си връзки и вместо на врата, ги завързват на устата си.

"Тези червени връзки бяха като кръв на лицата

на децата. Аз знаех истинското състояние на нещата в Русе, защото майка ми живееше тук. Племеникът ми беше получил изключително тежко алергично заболяване и брат ми беше принуден да отиде в Габрово, за да може да спаси детето си. И когато се обяви създаването на комитета, аз не съм си и помислила, че върша нещо нередно или някакъв героизъм. Това беше най-естествената реакция", споделя треньорката.

Така мислят още Георги Мишев, Желю Желев, Соня Бакиш, Юрий Жиров, Виолет Цеков, Стефан Продев, Валери Петров, Радой Ралин, Блага Димитрова, Копринка Червенкова, Георги Аврамов, Георги Дюлгеров, документалните кинаджии начело с Малина Петрова и др. Това обаче им

носи само неприятности - уволнения, разпити в Държавна сигурност. С някои, като Велислава Дърева например, има и физическа саморазправа.

Към Нешка Робева, понеже е световноизвестен треньор, отношението е малко по-различно. Тя също е привикана пред Политбюро, но тонът е по-мек и я изслушват внимателно, макар по-късно и тя да получава "наказанието" си - националният отбор по художествена гимнастика е разсипан, трудът ѝ е унищожен и така треньорката е дискредитирана.

"Пред Политбюро ка-

зах единствената истина: че в един свят на жестоко отчуждение, на безразличие, на затвореност, би трябвало да се радваме, че цяла България се вдигна и защитава правото на един от най-красивите български градове да диша свободно. И не виждам място за опасения и тревога, че някой прави нещо подмолно", припомня си днес Нешка Робева. Като треньор от "Левски" тя е военнизирана към тила и има чин подполковник, а тилът се води към Държавна сигурност. По тази причина е привикана от вътрешния министър Димитър Стоянов, който ѝ обяснява, че като военнизирана

подлежи на военен съд, защото се включва в неформална организация.

"Но аз тогава изобщо не знаех какво е формална и какво неформална организация. Затова му казах, че аз никога не съм се включвала и във формална организация, а просто използвам енергията си в защита на моя роден град", казва Нешка Робева.

Много от истините за онова време излизат наяве, когато Велислава Дърева започва да събира документи за книгата, посветена на русенския комитет и намесата на ДС и Политбюро на ЦК на БКП. "Останах поразена, защото всяка сбирка на творчески съюзи и учени е била документирана и донасяна дума по дума - кой какво е казал, кой какво е предлагал, кой как е гласувал. Описана е цялата епопея около опитите да бъде спрян филмът на Юрий Жиров. Това беше пуническа война, за да преодолеем всичките хитрини и хватки на официалните власти. От стенограмите на секретариата на Политбюро се вижда как те заседават и обсъждат дни наред какво да ни правят", разказва Велислава Дърева.

Когато се отварят досиетата, става ясно, че **не всеки е бил окъз, за когото се е представял.**

Единият от спенаристите на "Дишай" Георги Аврамов бил агент на ДС. "Не знам кога е станал такъв. Дали след излизането на филма не е бил пречупен по някакъв начин или преди това, защото имаше много хора, които бяха внедрени. След създаването на "Екогласност" всяка вечер две момчета от "Екогласност" ме придружаваха до вкъщи, за да ме пазят. А след това, като излязоха досиетата им, се оказа, че те здравата са ме "пазили", защото са били агенти на ДС. Но живеехме в сложено време и не може еднозначно да се съди", казва Нешка Робева.